شمایل نبوي

Ketabton.com

ناظم

د خمکنو میا عمر (رح)

سریزه او سمون

زلمی هیوادمل

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمایل نبوي(ص)

ناظم:

د ثمکنو میاعمر(رح)

سریزه او سمون

د

سرمحقق زلمی هیوادمل

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پیژندنه:

د کتاب نوم: شمایل نبوي^(ص)

لیکـــوال: د ځمکنو میاعمر^(رح)

تدوین او تحقیق: سرمحقق زلمی هېوادمل

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز/ډیزاین: محمد شعیب شیرزی

چاپځای: سهر مطبعه، کابل

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۷۶)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې د دې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خمکنو میا عمر (رح) او دده شمایل نبوی (ص)

د خمکنو میا عمر د هغو روحاني او عرفاني شخصیتونو په ډله کې ولاړ سړی دی چې د روحانیت انګازې یې تر ملکونو پورې خورې وې او ډیرو د الهی مینی پتنګانو له ده څخه روحاني او عرفاني فیض موندلی دی.

د خمکنو میا عمر داسی روحاني شخصیت و چې یوازې په تلقین او تبلیغ او د خلکو په روحاني روزنه یې بسنه نه کوله، بلکه قلم یې په لاس کې و او د خپلو افکارو د بیان او خپل ولس ته د پراخ او زیات خدمت په منظور یې په پښتو، پارسی او عربي ژبو آثار هم لیکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ژبې او ادب ته خدمت نه یوازې په ده پورې منحصر پاتې شو، بلکه په کورنۍ کې یې زامنو او همدا راز دده ډېرې مریدانو پښتو ادب او پښتو ژبې ته داسې خدمتونه وکړل چې تر هغې پښتو ژبه او ادب موجود وي، نو د میا عمر (رح) دده د کورنۍ او مریدانو نومونه به تل ورسره ژوندي وي.

د میاعمر (رح) په زامنو کې محمدی (۱۲۲۰ هـ ق مړ) او احمدی د پښتو ژبې لوی شاعران او د زیاتو مؤلفاتو خاوندان دي او له دې سربیره محمدی صاحبزاده چې د پښتو آثارو د خوندی کولو او حفظ په لاره کې کوم کارونه کړی دي، هغه د پښتنو په فرهنګی تاریخ کی لوړ ځای لري. د دولسمې هجرې پېړۍ په دوران کې د نوموړی محمدی صاحبزاده په پرمایښت د پښتو ډیر نایاب متون د زین الدین پیښوری او ګل محمد پیښوری په ښکلو خطونو خطاطی شوي دي. دده په پرمایښت کښل شوې خطي نسخې ځینی د خط او نورو ځانګړنو له پلوه هنری ارزښتونه هم لري (۱)

کله چې زموږ مشرانو فرهنګیانو د پښتو ادبیاتو په رشدکې د ځینو پښتنی کورنیو پر کارونو خبری کړې دي، نو یې د میا عمر (رح) کورنۍ هم نه ده هیره کړې، او دا کورنۍ یې د پښتنو په فرهنګی کورنیو کی شامله بللی ده (۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې فرهنګي کورنۍ مشر میا عمر(رح) دی چې په دې لیکنه کې یې پر احوالو او آثارو لږ لږ خبرې کوو، او بیا یې د شمایل نبوي رساله څیړو.

(۱) میا عمر(رح):

د تیرې شلمې میلادي پیړۍ له دویمې نیمایي کلونو را پدې خوا د پښتو په ادبي، عرفاني او فرهنګي څیړنو کې د میا عمر(رح) او دده د آثارو او افکارو پر یادونو ډیر پیښ‌شوي. متفرقې یادونې، مقالې، د ځینو څیړنو په ترڅ کې بحثونه او حتی مستقل آثار دده پر احوالو او آثارو لیکل شوي دي.

د پښتو له ادبي تذکرو څخه د پښتانه شعراء په لړۍ کې هم دده احوال او آثار ضبط شوي دي، (۳) او د میا صاحب(رح) څیره مونږ ته د یوه پیاوړي فرهنګي، نومیالي اجتماعي پیشوا، او منلي روحاني لارښود په توګه ځلیږي، که ووایو چې دده پر احوالو بیا څه لیکل اضافي خبره ده، نو دا به کومه زیاته خبره نه وي، خو دا چې ما دده یو نا چاپ او مستقل اثر چاپ ته آماده کړی دی، نو د متن څیړنې د اساساتو او لارښوونو له مخې زه اړ یم چې ددغه اثر د ناظم په توګه پر میا صاحب هم مختصر څه ووایم (۴).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا صاحب پر احوالو خورا مغتنم اثر چې د ځانګړې رسالې په بڼه چاپ شوی دی، هغه د استاد رشاد لیکلی: د ثمکنو میا عمر(رح) نومې رساله ده، چې مسایل پکې په خورا دقیق او تحقیقی ډول طرح شوی دي.

زه په دې ځای کې د میا صاحب احوال د استاد رشاد څېړنو او ځینو نورو منابعو ته په پاملرنه ډېر لنډ وړاندې کوم:

د میا صاحب نوم محمد عمر و، پلار یې ابراهیم، نیکه یې کالا خان او غور نیکه یې فقیرخان نومېده.

د استاد رشاد د څېړنو له مخې د میا صاحب د زوکړې نېټه باید ۱۰۸۰ هـ ق کال وي (۵) ځکه که دا کال دده د زوکړې کال و نه منو، نو بیا تر ۱۰۹۹ هـ ق کال دمخه د علم د زده کړې لپاره کابل ته دده د راتګ خبره ناشوني غوندې ښکاري. د میا صاحب د زوکړې نورې سنې هم خلکو راوړې دي، خو د استاد رشاد د باور له مخې ۱۰۸۰ هـ ق کال دده د زوکړې سنه کېدای شي.

میا عمر(رح) په نسبي لحاظ ترکلاڼیو پښتنو ته منسوب و. دده پلار د پنجاب په فرید آباد کې اوسېده، هوری مړ دی او د راوی د سیند پر غاړه ښخ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا صاحب د زوکړې په باب د اروابښاد عبدالحلیم اثر رایه داده چې دی د پنجاب په فرید آباد کې زوکړی دی او د ۱۲ یا ۱۴ کالو په عمر خپل مورني کلی څمکنو ته راغلی دی (۲).
خو استاد رشاد د میا عمر(رح) له خپل اثر خزینة الاسرار څخه داسې سند را نقل کړی دی چې د اروابښاد اثر، قول پرې ماتیږي.

په خزینة الاسرار کې میا صاحب لیکلی دي: "مولد پشاور است و نشو و نما هم انجا یافته ام" (۷) میا صاحب د خپلې ترجمه کړې خلاصهٔ کیدانی په مقدمه کې هم د خپل نسب او کورنۍ په باب څه خبرې کړې دي، چې دا لاندې بیتونه یې زموږ د بحث د بشپړتیا له مراتبو سره مرسته کوي، میا عمر(رح) ویلي دي:

اوس بیان کوم و تاته د نسب خپل ... او راتله و څمکنو ته د سبب خپل
که زما د نوم په زړه کی لرې شوق ... نوم زما محمد عمر واوره په ذوق
باجوړ د پلار نیکه زما وطن دی ... څمکني په پښاور کی می مسکن دی
په خښی سره که یادیم زه پښتون ... سیادت راسره کاندی پیوستون
اعلا جد می و پیدا له سیدې ... زه سید یم په سبب ددی جدې (۸)

د میا صاحب بشپړ نوم، لکه څنګه چې ده خپله ویلي دي (محمد عمر) و، خو په خلکو کې یې په میا عمر شهرت درلود

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دده مبارک نامه پښتو فولکلور ته په همدې بڼه لاره پیدا کړې ده، لکه په یوه لنډۍ کې چې راغلې دي:

پـــــه پیښور کې ولیان ډیر دي
کړې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

میا صاحب تر ۱۰۹۹ هـ ق کال دمخه کابل ته د علم د زده کړې لپاره راغلی و، تر ۱۱۰۳ هـ ق کال دمخه له کابله پیښور ته ولاړ او بیا له پیښوره کوهاټ ته ولاړ او له هغه ځایه د بهیرې، خوشاب، ډیرهٔ اسماعیل خان، ډیرهٔ غازي خان او ملتان له لارې لاهور ته ورسید او په ۱۱۰۴ هـ ق کال په لاهور کې د شیخ سعدي لاهوري (۱۰۳۳ – ۱۱۰۸ هـ ق) په حضور مشرف شوی دی (۹).

له لاهور نه بیرته پیښور ته راغلی دی، دلته د پیښور په سیمو کې یې د چا میرزایي کوله، خو کله چې خبر شو چې دا سړی سود خور دی، نو یې د هغه نوکري پرېښوده او بیا یې د یو بل چا زامنو ته درس وایه، په ۱۱۰۸ هـ ق کال کې یې دغه نوکري هم له لاسه ووته.

استاد رشاد کښلي دي چې میا صاحب(رح) په ۱۱۰۵ هـ ق کال د شیخ سعدي لاهوري لاس نیوی وکړ او د نقشبندي مجددیه طریقې تلقین یې ومونډ. (۱۰) کله چې شیخ سعدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفات شو، نو میاعمر (رح) بیا د شیخ یحیی اټکی (۱۰۴۱ – ۱۱۳۱ هـ ق) لمن ونیوله، او له ده څخه یې فیض بیاموند.

د سلوک لوړو مقاماتو ته ورسید او د ارشاد اذن یې حاصل کړ. میا صاحب د خپلی عرفانی لارې او مشرب په باب ویلی دي:

دا بیان کرسی نامه د نقشبند ده — له حضرت صدیق تر ما پورې پیوند ده
ښکوم زه بیان د سلسلی د نقشبند — طریقه ده هم په زړه مـــــی دلپسند
په مذهب د حنفی سنی مذهب یم — طریقهٔ نقشبندی کې پاک مشرب یم (۱۱)

له شیخ سعدی لاهوری او شیخ یحیی اټکی سربیره له مولانا محمد قطب مشوانی (۱۱۰۸ هـ ق مړ) سید عبدالشکور اټکی (۱۱۱۳ هـ ق مړ) او شیخ عبدالغفور پیښوری (۱۱۱۲ هـ ق مړ) سره محشورتیا او صحبتونو هم د میا عمر (رح) په روحانی روزنه کې برخه لرلی ده.

کله چې په ۱۱۳۱ هـ کال شیخ یحیی اټکی وفات شو، نو له لیریو لیریو ملکونو څخه خلکو د روحی روزنی په منظور میاصاحب ته رجوع کوله او د شهرت انګازې یې هرې خوا ته خورې شوې.

شاهان او ګدایان یې حضور ته ورتلل او دده له روحانیته یې فیضونه موندل، لنګر یې جاری و، په لیریو، لیریو سیمو کې یې خلیفه ګان او ماذونان درلودل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـوی احمـد شـاه بابـا (۱۱۲۰ – ۱۱۸۲ هـ ق) هـم ده تـه ارادت درلود، مسعود ګل د میا صاحب د مناقبو په کتـاب کـې ویلی دي:

دا رنګ نقل اورم زه له خاص و عام | له ما واوره په اخلاص ته دا کلام
چې بادشاه د زمـــانی جهان پناه | مسمی وه پــــه نــامه د احمدشاه
ډیر محکم و په اخلاص په اعتقاد | په خدمت د میاصاحب و ډیر منقاد
چې به راغی پیښور ته نور به تل | په ګلزار د څمکنو بـه و، بلبل (۱۲)

میا صاحب تر سلوکلو زیات عمر درلـود او خپل عمر یـې ګرده، په زده کړه، تـدریس، تلقین، ارشاد، اذن، او د ولسـونو پـه روحـانی او اجتمـاعی روزنـه، مطالعـه او تـألیف تیـر کـړ، بالاخره د ۱۱۹۰ هـ ق کال د بزرګی د میاشـتی، پـه لـومړۍ نیټـه او یا تر رجب د دمخنۍ میاشتی په ۲۹مه وفات شوی دی (۱۳) او د پیښور د توابعو د څمکنو په کلی کې ښخ کړل شو، زیارت یې اوس هم هوری شته او حاجتمندان د خپلو مرادونو د پوره کولو لپاره ورته ورځي.

د میاصاحب په مړینه ډیرو پښـتنو شـاعرانو مرثیـې ویلـی دي، او ډیرو یې د مرګ تاریخی مـادې پـه شعرونو کـې د معمـا په ډول نغښـتی راوړي دی، لکـه د پښـتو ژبـی نازکخیـال شـاعر کاظم خان شیدا (۱۱۹۴ هـ ق مړ) چې یـې د مـرګ تـاریخی مـاده په یوه نظم کې داسی راوړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

میا عمر صاحب په خپل دوران کی چی کشاده یې د فیض باب وه
شاه و ګدا یې پــــــه در حاضر وو مرجع د خلقو، عـــــالم مآب وه
تاریخ یـــــــې دادی د رحلت واوره شیخ اجل وه، قطب اقطاب وه (۱۴)

میا صاحب په خپل پر باره ژوند کې په پښتو، پارسی او عربی ژبو آثار لیکلی دی، لکه چې ده خپله ویلی دي:

تصانیف له دې فقیره چې عیان دي
په فارسی پـــه عربی کی نمایان دی
په پښتو ژبه هم مـــاکړي بسیار دي
ځنی ځنی بیا مشهور په هر دیار دی (۱۵)

زه به ددې لیکنی په دې برخه کې دده پر معلومو تألیفاتو څه خبرې وکړم:

الف، خزینة الاسرار:

د میا عمر(رح) په لاس ته راغلو آثارو کې د تألیف د قدامت پر اساس قدیمترین تألیف خزینة الاسرار نومیږي چې په ۱۱۱۲ هـ ق کال کې یې تألیف کړی دی، ځینی زیاتونی یې په ۱۱۱۳ هـ ق کال هم پکی کړې دي.

په دې کتاب کې د شیخ آدم مشوانی، شیخ سعدي لاهوری او شیخ یحیی اتکی احوال، خوارق او کرامات په مفصل ډول راوړل شوي دي. له دې سربیره په دې کتاب کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقشبندیه طریقی د مشرانو او مرشدانو بیان هم په اجمالی ډول راغلی دی.

دا کتاب په پارسی نثر لیکل شوی دی او د میاصاحب د پارسی انشأ او پارسی نثر لیکلو شیوه ترې راښکاري. په دې کتاب کی د میاصاحب ډیر ښکلی پارسي قصاید او ځینی نور منظومات هم راغلی دي. ددې کتاب له مطالعی ښکاری چې میاعمر (رح) د پارسی نظم او نثر لیکلو عالی استعداد درلود. خزینة الاسرار تر اوسه نه دی چاپ شوی، یوه ناقص الاخر نسخه د افغانستان د علومو اکادیمی په کتابخانه کی شته او یوه بله نسخه یې استاد رشاد په لاهور کې ښوولی ده.

ب، خلاصهٔ کیدانی:

خلاصهٔ کیدانی په عربی ژبه د لمانځه په باب د حنفی فقهی یو کتاب دی، چې لطف الله نسفی کیدانی (۷۵۰ هـ ق مړ) لیکلی دی. دا کتاب یوه مقدمه او اته بابه لري. میا عمر (رح) ددغه کتاب مطالب په پښتو نظم ترجمه کړی دی. ددې ترجمی ټول بیتونه ۳۴۳ دي. د میاصاحب د پښتو ترجمی د لومړی باب شکلی سکښت قصیده ډوله نظم دی، خو نور بابونه یې د مثنوی په کالب کې نظم شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد رشاد لـه څېړنـې سره سم د خلاصـې د پښتو ترجمې کال ۱۱۴۲ هـ ق یا ۱۱۴۸ هـ ق ښوول شوی دی.

دا رسـاله میـا صـاحب د خپـل زوی احمـدی صـاحبزاده (۱۲۳۳ هـ ق مړ) په غوښتنه په پښتو ترجمه کړې ده، په دې باب د میا عمر (رح) خپله وینا دا ده:

نورالعین محمدی مـــشر فرزند ورپـــــسی عبیدالله دی ارجمند
په میاګل سره مشهور پــه هر دیار راغی کښیناســت ونیو ده زما کنار
راته کاندي مسایل چې د صلوة دي خلاصه کې عجایب پــه درجات دی
باری دا کتاب پـــه ژبه عربی دی کله پوه پرې هر طالب غبی صبی دی
مسایل د خلاصې که په پښتو شی ډیر په کار به دا کتاب د پښتنو شی
په بار بار چې د میاګل وه دا الحاح په پښتو ژبه زمـــا وشوه صلاح

د میـا صـاحب ترجمـه کـړې خلاصـه دده لـه ډیـرو نـورو منظومو آثارو سره یوځای د هشـنغر د فضـل حق اخونـدزاده پـه زیار دده له (۷۸) اضافي بیتونو سره چاپ ته آماده شوې ده.

د خلاصـې پښـتو ترجمـه پـه ۱۲۹۸ هـ ق کـال د (خلاصـه کیـدانی افغـانی معهٔ دیګـر مسـایل مفیـده) پـه نامـه د دهلـی پـه فیض عام مطبعه کې چاپ شوې ده.

په دې چاپی نسخه کې د میاصاحب لـه خـوا د خلاصـې د اتو بابونو له پښتو ترجمې سربیره، د فضل حق اخونـدزاده ۷۸ بیتونه (مقدمـه او خاتمـه) او د میاصـاحب نـور منظـوم رسـایل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې چاپي خلاصی د متن وړاندې وروسته ورسره چاپ شوي دي. ددغو منظوماتو د بیتونو شمیره (۸۵۰) بیتونو ته رسیږي، او دا داسی منظومات دي، چې موضوعات یې له خلاصی سره نیغه اړیکه نه لري.

د خلاصی تر متن دمخه چې د میاصاحب ځینی نور منظومات راغلی دي، د بیتونو شمیره یی (۲۰۸) ده، او په هغو کې حمد، نعت، مناجات، د کتاب د تصنیف باعث، د چهاریار منقبت، د میاعمر (رح) خپله نسب نامه، د نقشبندیه طریقی سلسله او نور مطالب راغلی دي.

د خلاصی تر متن وروسته چی د میاصاحب کوم منظوم آثار راغلی دي، د هغو د بیتونو شمیر ۲۴۲ دی. په منظوماتو کې زیاتره د اسلامی تاریخ ځینی حکایات او روایات منظوم بیان شوي دي.

د میاصاحب دغه حکایتی ترجمی په پښتو ادب کې د قصصو او حکایاتو په تاریخ لیکنه کې د هیریدو نه دي.

ج، شرح فقه الاکبر:

فقه الاکبر یوه رساله ده، چې د علم کلام او عقایدو په خصوص کې بحثونه لري او رساله په عربی ژبه تألیف شوې ده. ددې رسالی د مؤلف په باب بیلابیل نظریات ځرګند شوی دی، چا د یوه او چا د بل ګڼلی ده. استاد رشاد دغه نظریات ګرده

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي دي. پر دغه کتاب میاصاحب په پارسی ژبه یوه شرح لیکلی ده، چې خطی نسخه یی د تاشکند په یوه کتابخانه کې خوندي ده (۱۲).

د، المعالی شرح الامالی:

امالی یوه عربی قصیده ده، چې په **۵۲۹** هـ ق کال امام سراج الدین ابو محمد عبدالله علی بن عثمان الاوشی الفرغانوی (**۵۷۵** هـ ق مړ) نظم کړې ده او ټول بیتونه یی ۷۳ دی.

پردې قصیده ځینو پښتنو علماوو، لکه اخوند درویزه(رح)، عبدالرحمن زمینداوری او میاعمر (رح) په پښتو او پارسی شرحی لیکلی دي.

د میاصاحب شرح پارسی ده، او د اروانباد عبدالحلیم اثر په قول میاصاحب دغه شرح په **۱۱۵۸** هـ ق کال بشپړه کړې ده. نوموړی اثر د میاصاحب ددغی شرحی دوې خطی نسخی ښوولی دي.

هـ، نسب نامه:

دغه کتاب په ځینو ماخذو کی د پښتنو نسب نامی په نامه ښوول شوی، خو د حیات افغانی مؤلف بیا ویلی دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاصاحب د ارمړو شجره په پښتو نظم ولی ده (۱۷) ددغه کتاب ځانګړی چاپی نسخه ما نه ده لیدلې.

(۲) د میاعمر (رح) شمایل نبوی (ص):

شمایل د شمیله عربی کلمی جمع ده، چې د شمایل کلمه مجازاً د شکل او قیافی په معنی هم راځي. (۱۷)

د اسلام د نازولی پیغمبر حضرت محمد (ص) د شمایلو زیات کتابونه په عربی، پارسی، اردو او نورو شرقی ژبو په نظم و نثر کښل شوی دی. پښتو هم یوه له دغو شرقی ژبو څخه ده چې د حضرت پیغمبر (ص) د شمایلو د بیان ډیر رسایل او کتب پکی لیکل شوي دي.

هغه پښتانه لیکوال چې پښتو شمایلنامی ترې پاتی دي. دا دي:

اخوند درویزه ننګرهاری (رح) (۹۴۰ – ۱۰۲۸ هـ ق) اخوند احمد، سیدحسین، اخوند قاسم پاپینی، محمدګل کوهاټی، شیرمحمد هوتک (۱۰۹۲ – ۱۱۷۵ هـ ق) سکندرخان ختک (۱۰۸۲ – ۱۱۱۲ هـ ق) عبیدالله میاګل، امیر شاه، مستقیم، غلام نبی او میاعمر صاحب. ما ددغو شمایل نامو په باب یوه څیړنه د سکندرخان ختک د نظم کړې شمایلنامی په تعلیقاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وړاندې کړې ده (۱۸) نو ځکه دلته يې يوازې يادونه لازمه وه.

د پښتو په لرغونو شمايلنامو کې يوه هم د مياعمر (رح) شمايلنامه ده، چې دا شمايلنامه تر اوسه نه ده چاپ شوې، يوه خطي نسخه يې د کابل پوهنتون په خطي کتابونو کې محفوظ ده (۱۹).

د مياصاحب د شمايلنامې دغه خطي متن د يوه خطي جونګ په ترڅ کې خوندي دی، او ددې خطي نسخې ۹ مخه يې نيولي دي.

دا شمايلنامه منظومه ده او شکلي سکښت يې د غزلو او قصيده ډوله اوږدو غزلو دی. ټول بيتونه يې ۱۲۵ دي. (۲۱) دا شمايلنامه مياعمر (رح) په ۱۱۲۳ هـ ق کال په څمکنو کې پای ته رسولې ده، لکه چې ده ويلي دي:

په مقام د پيښور پـــــه څمکنو کې شمايل شـــه د طالب د زړګي نهال
زر و سل او درې شپيته د هجرت سن و چې را وخوت دا مذکور، لکه هلال

د مياصاحب د شمايلنامې ژبه درنه نه ده، خو نظمونه يې رساليي نه لري، او د استاد رشاد تحقيق مطابق په دې نظمونو کې دوه وزنه سره ګډ شوي دي، څنګه چې موږ د مياصاحب د نظم کړې شمايلنامې يوازې همدا يوه نسخه په واک کې لرو، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه مو نه شو ویلای، چې دغه ګډوډۍ یوازې په همدې نسخه کې واقع دي، که نورې نسخې هم دا ډول ګډوډۍ لري. ددې کتاب دوې نورې نسخې اروابناد اثر په نخښه کړې دي، چې د پښتونخوا په کتابخانو کې ساتلې کیږي.

څنګه چې مو دمخه اشاره وکړه، د میاصاحب دغه منظومه پښتو رساله تر اوسه نه ده چاپ شوې، نو مې لازمه وګڼله چې په دولسمه هجري پیړۍ کې د پښتنو ددغه ستر روحاني او علمي شخصیت دغه ناچاپه اثر چاپ ته آماده کړم. په همدې نیت مې په ۱۳۵۹ هـ ش کال کې دغه متن د کابل پوهنتون له نسخې څخه را نقل کړ او را سره پروت و، په ۱۳۶۷ هـ ش کال کې مې دا نقل له اصل سره بیا مقابله کړ او تر مقابلې وروسته مې پاکنویس کړ او لازم تصحیحات مې پکې داسې وکړل، چې د اصل بڼه مې یې په لمن لیکنو کې ښوولې ده. ددې متن د تصحیح روش قیاسي دی او دا په دې دلیل، چې د واحدې نا باوره خطي نسخې د موجودیت په صورت کې د متن محقق اړ دی چې له دغه روش څخه استفاده وکړي.

د متن د خطي نسخې نومرې مې د چاپ ته برابر شوي متن په ښي اړخ کې د دا ډول [ ] قوسونو تر منځ ښوولې دي، د بیتونو شمیر مې د متن کیڼ اړخ ته په همدې لوړ ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

قوسونو کی راوړی دی او د حاشیو نومرې په مسلسل ډول د دا ډول ( ) قوسونو تر منځ راغلې دي.

ما ددې متن په تصحیح او ددې مقدمې په کښلو کې تر یوه حده کار کړی دی، هیله لرم چې زما دا کار د میاصاحب ددغه اثر د چاپ او نشر په صورت کې د افغان دیندوست ملت په درد وخوری، او زموږ د زړومتونو لیوال محققان هم ځنې استفاده وکړي.

ماخذونه:

(۱) هیوادمل، زلمی، د پښتو آثارو د خطاطۍ عمده مرکزونه، ریاست فرهنگ، کابل، دولتی مطبعه **۱۳۶۴**، **۷۹** – **۸۰** مخونه.

(۲) رښتین، پوهاند صدیق الله، پښتو پیژندنه، پښتو څیړنی، پښتو ټولنه، کابل، دولتی مطبعه، **۱۳۵۲** هـ ش **۲۵** مخ.

(۳) بختانی، عبدالله، پښتانه شعراء څلورم ټوک، پښتو ټولنه، کابل، دولتی مطبعه، **۱۳۵۷** هـ ش **۲۹** – **۷۵** مخونه.

(۴) هیوادمل، زلمی، د متن څیړنی میتودولوژی، پښتو ټولنه، کابل، د ښوونی او روزنی مطبعه **۱۳۶۹** هـ ش، **۱۱۴** مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵) رشاد، پوهاند، عبدالشکور، د ثمکنو میاعمر (رح) د افغانستان د علومو اکاډیمی، کابل دولتی مطبعه ۱۳۲۰ هـ ش، ۱۱ مخ.

(۶) اثر، عبدالحلیم، روحانی تړون او روحانی رابطه، پېښور، ۱۹۲۵ ع، ۷۵۹ – ۷۲۰ مخونه.

(۷) د ثمکنو، میاعمر (رح) خزینة الاسرار، (خطی) د افغانستان د علومو اکادیمی خطی نسخه.

(۸) د ثمکنو، میاعمر (رح) خلاصهٔ کیدانی معه دیگر رسایل مفیده، دهلی، فیض عام مطبعه ۱۲۹۸ هـ ق، ۲ – ۷ مخونه.

(۹) د ثمکنو میاعمر (رح) ۱۴ مخ.

(۱۰) همدغه اثر، ۱۹ مخ

(۱۱) خلاصهٔ کیدانی ۱۱ مخ.

(۱۲) مسعودگل، مناقب میاعمر چمکنی، دهلی، مطبع فیض عام، ۱۲۹۹ هـ ق ۳ مخ.

(۱۳) د ثمکنو میاعمر (رح) ۲۷ مخ.

(۱٤) شیدا، کاظم خان، د شیدا دیوان، د استاد بینوا په زیار، پښتو ټولنه، کابل، عمومی مطبعه، ۱۳۳۱ هـ ش، ۲۱۵ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۵) خلاصهٔ کیدانی، **۵** مخ.

(۱٦) محمد حیات خان، حیات افغانی، لاهور، **۱۸۲۷**ع، **۱۵۴-۱۵۵** مخونه.

(۱۷) د ثمکنو، میاعمر (رح) **۵۱** مخ.

(۱۸) هیوادمل، زلمی، د سکندر ختټک د شمایل نامه او پندنامه، تعلیقات، پښتو ټولنه، کابل، **۱۳۲۴**هـ ش، **۴۱ – ۴۹** مخونه.

(۱۹) پهوال، عبدالرحمن او ستوده، د پښتو د **۱۰۸** قلمی نسخو فهرست، کابل پوهنتون **۱۳۵۴**هـ ش، د کابل پوهنتون د کتابخانی **۸۴** نومره خطی کتاب.

(۲۰) ما د استاد رشاد د یوه یادښت له مخی په خپله یوه مقاله کې چې می، د میاعمر (رح) د شمایلنامی، پر خطی نسخه کنبلی ده، دا ویلی دي، چی د میاصاحب د شمایلنامی بیتونه **۱۲۲** دی. (هیوادمل، زلمی، د ثمکنو میاعمر د پښتو خطی کتاب په باب څو ټکی، عرفان د **۱۳۲۹**هـ ش کال د قوس ګڼه، **۴۰** مخ) خو په متن کی د شمایل نامې د بیتونو شمیر (**۱۲۵**) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متن

بسم الله الرحمن الرحیم

[۱] اَللّٰهُم صَلِّ وَسَلِمْ وَ بَارِکْ وَ اَنْعِمْ وَ اَرْحِمْ وَاکْرِمْ عَلٰی سَیِّدِنَا وَ مَوْلاَنَا وَ شَفِیْعِنا مُحَمَّدٍ سَیِّدِ الْعَالَمِیْنَ وَ سَیِّدِ الْاَنْبِیَاءِ وَالْمُرْسَلِیْنَ وَ سَیِّدِ الْمَلائِکَۃِ الْمُقَرَّبِیْنَ وَ عَلٰی اٰلِهٖ وَ اَهْلِ بَیْتِهٖ * اَجْمَعِیْنِ دَائماً اَبَداً عَدَدَ مَاعَلِمْتَ وَاملاءَ مَا عَلِمْتَ تَکُوْنَ وَ زِیْنَةَ مَاعَلِمْتَ بِعَدَدِ الاَنْفَاسِ الْخَلاَ ئِقْ وَ التَّسْبِیْحِ الْمَلاَیِکْ وَ ذَرِءَتِ الْمَوْجُوْدَاتِ اَجْمَعِیْنَ، کَمَا یُحِبُّ رَبُّنَا وَ یَرْضَی یَکُونُ لَکَ رِضَاءً وَ لَحِقِّهٖ اَدَاءً وَ فِی الدَّارَیْنِ لَنَا صَلاَحاً وَ فَلاَحاً وَ نَجاتاً مِنَ النَّارِ وَ مِنْ شَرِّالْاَشْرَارِ وَ ضَرِّالْاَضْرَارِ وَ جُنُوْدِ الْکُفَّارِ وَارْزُقْنَا مِنْ عِنْدِکَ ضِیاً وَ نُوراً فِی دَارِ الْقَرَارِ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ.

(درود شریف)*

تل ثنا د هغه پاک پروردګار

---

*آآ: آلهِ و اصحابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ممکن يې له نابوده کړ اظهار

بيا يې غوره په عالم کې پاک رسول کړ

هم يې موږ** دده امت کړو ايماندار

او درود دی پاک الله پرده ويلی

بيايې موږ (ه هم) مامور کړو پر دا کار(۵۵)

[۲] دغه پسه شمايل د پاک رسول دي

چې لوستونی (۵۶) منور شي په انوار

شمايل په لوست وعده د بهشت شوې

ځکه هر څوک يې د لوستو طلبګار

د الله ثنا بی حده ***

بنده وايه (۳) بی عدده

دا ثنايې ازلی ده

له ازله تر ابده

**آ۱: مونږ

(۵۵) اصل: بيا يې موږ پر مامور کړو ؛ آ۲: بيا ئ موږه پر مامور کړو پدا کار؛ آ۱: بيائ مونږ پر مامور کړو پدا کار

(۵۶) لوستونی: لوستونی يې ؛ آ۲: چه لوستونی منور په انوار

***آ نسخه له دې ځايه پيليږي.

(۳) اصل: وايی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او درود پر * پاک رسول
رحمت راغی ** له احده
نن ورځ *** وار دی مومنانو
درود وایئ بی عدده
چی درود پر * پاک رسول په مینه وایي
دغه لویه وسیله ده

فصل**

بیا * د الله ثنا تل وایه ** اې امته
چی (۴) پیدا کړه رسولان آدم صورته
همه * واړو سر حلقه یې پاک رسول کړ

---

* آ: په
** آ، آ۱، آ۲: راغلے
*** آ: نن هم
* آ: په
** په آ نسخه کی فصل نشته، آ، آ۲ دواړه د فصل عنوان لري
* آ۲، آ۱، آ: او بیا ** پ: وایی؛ دا دوه مسری په آ۱ نسخه کی خوړل شوې دي. وروستۍ مسرۍ چا په بل قلم لیکلی ده: چی پیدا کړی رسولان آدم صورته
(۴) چې = چی یې؛ پ: چی یې
* آ، آ۱، آ۲، پ: د همه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یی موږ دده حساب کړو له امته
له صفته یې عاجز سړي، پیري شوو
که هر څو یې وصف کا* په څو لغته
ولې لږ بیان یې دا دی اې طالبه
مومن* زړه به پرې قوی شی پر همته
پاک رسول نوری بشر *مقبول د خدای وه
بی نظیره عالیشانه، تمام پُر له برکته (۵)
آدم زاد څه، کائنات کې* مثل نشته
که هر څو کائنات دي عالي فطرته
د صورت بشري سایه یی نه وه اې طالبه (۶)
سرتر پایه نوری (۷) تن، نوری سیرته

---

*آ۱، آ: که
*آ۱: د مومن زړه
*آ۲: بشره
(۵) اصل، پ: بی نظیره تعالی شانه سر تر پای تمام پرله برکته.
*کې: کې یې
(۶) پ: د صورت مبارک یی بشری سایه یې نه وه ای طالبه؛
آ : د صورت مبارک بشری سایهٔ نوه ابطالب
(۷) آ۲: سرتر پایه مبارک تن

(c) ketabton.com: The Digital Library

مچ پرې نه کښیناست هیچرې اې مومنه
مچ اکثر وي آلوده او پر چرکته
[۳] معجزات یې عجایب او لوی لوی وو
کل کارونه یې واړه وو له حکمته (۸)
چې یې ونی رابللې، په قدرت د پاک الله وله راغللی (۹)
دوی به ولوښتی(۱۰) بی درنګه بی محنته
لویو غرونو مخ* ځرګند کړ چې زرکیږو و خدمت ته
زرکیده یې په قدرت د پاک الله حاصل بی درنګه بی کلفته
التفات یې ورته نه کاوه هیچیرې
وه په ذات کی یګانه بلند همته
میاشت له شوقه دوه نیمه وله** راغله
چې یې وکړ پرې نظر له اشارته
و، مقبول په دواړه کونه*** کی طالبه

---

(۸) آ۲، آ۱، آ، پ: کل کارون ئ واړه پرلبرکت
(۹) اصل: چی یې ونی را بللی وې عاجزې په قدرت د پاک الله وله راغلې؛ پ، آ: ولره راغلې
(۱۰) له بیخه نړیدل.
*آ: مخ ورته ځرګند کړ
**آ۲، پ: ولره
*** آ، آ۱، آ۲: وه مقبول په دواړه کونُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکبختان یې بیرون نه وه *

کافران چې له خدمته یې بیرون شوه*

شرمنده شوه * په دوه کونه هزیمته

چې پیروان * د پاک رسول نه شی طالبه

هغه کسان واړه محروم له شفاعته *

په اول یې پیروي په خاص توحید ده

مشرک ځکه بی نصیب شه له رحمته

مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنّتِی لَمْ یَنَلْ شَفَاعَتِی (۱۱) ظاهر دلیل دی

دا حدیث صحیح راغلی له حضرته

له سنت مراد تمام شریعت دی

دا معنی کړه ښه معلومه له لغته

امر و نهی پاک رسول له خدایه راوړه (۱۲)

پاک رسول زموږ پیشوا دی

---

*آ۱، آ۲، آ: وو

*آ۱: شوو

*آ۲: شرمنده شوو

*آ۱، آ۲، آ: پسروان

*آ نسخه دلته ناقصه ده

(۱۱) څوک چی زما له سنتو سرغړاونه وکي، بیا به نه مومي زما شفاعت

(۱۲) آ۱، آ۲، پ: امر نهی پاک رسول له خدای راوړ تعالی شانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص و عام و ته ارشاد کاله رحمته (۱۳)
مفصل می شمایل په پښتو راوړه (۱۴)
عربی و فارسی وه شرین لغته

فصل

پاک رسول نوری جمال نوری بشر
خدای پیدا کړ منور
د صورت سایه یې نه وه (۱۵)
نور یې زیات تر شمس قمر
[۴] دولس لکه دیارلس زره
تیر سو (۱۶) دیرش ویښته یی د سر
او شپږ لکه څو نسو (۱۷) دو اویا حساب په پاکه ږیره
اختلاف د روایاتو دلته شته دا مختصر (۱۸)
په حساب کی د ویښتو کمی، زیاتی احتیاط دادی

(۱۳) آ۱: که له رحمته
(۱۴) آ۱: راوړ
(۱۵) آ۲، پ: د صورت مبارکی بشری سایه یی نه وه
(۱۶) تیر سو: دری سوه؛ آ۲، پ: ویښته یی وو د مبارک سر
(۱۷) څو نسو: ځلور سوه؛ آ۲، پ: پر پاکه؛ آ۱، آ۲: ګیره
(۱۸) اصل، پ: که اختلاف د روایاتو دا له شته دا مختصر؛ آ۱، آ۲: که اختلاف د روایتو دا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې تعين پکې رانه شي په شمر
خلاصه، حاصل يې دا چې په سينه يې *د ويښتو وه نرۍ ليکه
لکه ښکلې الف سم وي په دفتر
عربي و په فارسي کې مونده کيږي
دا مذکور يې د ويښتو* شته مقرر
شمايل نبوي کې سپين ويښته يې دي شميرلي
سپين ويښته يې تر شل کم وايي په شمر
دري شپيته کاله يې عمر* بې معراجه
روايت دا هسې شته دي معتبر
چې اتلس کاله شپه وه مومنانو
*غه ژوندون يې په قدرت د جان پرور
قوت (۱۹) يې شوق او محبت د کردګارو*
غير ګمان چيرې ونه کانئ ابتر

* آ۲ به سينه يې مبارک
* آ نسخه تر دې ځايه ناقصه ده؛ آ۲، پ: دا مذکوريي د ويښتو يې مبارک شته مقرر
* پ، آ۲ : عمر مبارک
* آ : هغه ژوندون پقدرت؛ آ۲ ، پ: ژوندون مبارک.
(۱۹) قوت: شومه
* آ۲، پ: د ذوالجلال و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملایک بی طُعمې * ژوي عجب نه کړي
د الله * تحقیق د رزق کړي بی خبر (۲۰)
دا احوال یوه معجزه له معجزاتو
د مومن ایمان راوړه دي پرې هنر
پاک رسول کمالات تر عقل لوړ عطا د خدای ده(۲۱)
ته به څه شکل همګی راوړې په شمر
شمایل لوسته د زړه په فکر بویه
چې د زړه په فکر یې لوست دی ډیر هنر (۲۲)
چې په ژبه یې بیان په زړه دلیل وي
هغه لوست یې په تحقیق دی پر اثر*

---

* آ۲: طلمی
* ا، آ۱، آ۲: دا له
(۲۰) اصل: او د الله تحقیق؛ پ: او دا له تحقیق

(۲۱) اصل: د خدای ده جل جلا له؛ آ: د خدای دي جل جلا له؛ پ، آ۱، آ۲: پاک رسول کمالات کل تر عقل بر عطا د خدای د جل جلا له؛ آ۲: خدای جل جلا له، (د) نه لري.

(۲۲) اصل: چی د زړه په فکر یی لوسته یی دی هنر؛ پ: چی د زړه په فکر یی لوست وی دی بهتر؛ آ: چی د زړه په فکر لوسته دی بهتر؛ آ۱: چی د زړه په فکری لوست یی ډیر هنر

* له دې نیم بیتي لوړ درې نور نیم بیتي او دا نیم بیتی ټول په آ۲ نسخه کې یوځای دا سې راغلي دي: شمایل لوسته ئ دي بهتر چې پژبه یې بیان پزړه دلیل وي هغه لوست یې په تحقیق دی پر اثر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنی ملاحظه بویه طالبانو
چی محکم* پرې یقین شي محکم تر
په دلیل سری (۲۳) یو ځل لوسته په کار دي
غه، *یو ځل دی، تر هزار ځله بهتر

فصل*

پاک رسول نوری جمال وه
پیدا کړی ذوالجلال وه
[۵] وه پیدا د خدای له نوره
ځکه بی* نقصه کمال وه
که ګمان د اتحاد کړې
دا ګمان دې لوی وبال* وه
هغه نور محمدی د خدای مخلوق
تر کل مخلوق مقدم پیدا کړی ذوالجلال وه*

---

*آ: محکم وم؛ آ۱، آ۲: محکم هم
(۲۳) سری: سره یی؛ آ، پ: سره
*آ۲: هغه
*په آ نسخه کی د فصل عنوان نشته
*آ۲: یی
*آ: اوبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

اَوّلُ مَا خَلَقَ اللهُ تعالی نُورُیِ [۲۴] لوی دلیل دی
دا حدیث ستا* د مقصود په شبه دال وه
ذات صفات د حق شریک له هیڅ‌چا نه دی
چی ګمان د شرک کا اهل ضلال وه*
نبي و* د خدای له نوره
سرې و *له برکته
غوره کړی ذوالجلال وه
دواړه شونډې یی تسبیح* وې
مسبح [۲۵] د ذوالجلال وه
ژبی [۲۶] وه د خدای له ذکره منوره
چی ګویا په حق مقال وه

---

*آ، آ۱، آ۲: هغه نوری محمدی صلی الله وسلم و اله د خدای مخلوق ته (آ۱، آ۲: تر) کل مخلوق مقدم ی (آ۱، آ۲: ی ته لري) پیدا کړی ذوالجلال وه
(۲۴) لومړنی شی چی خدای پیدا کړی و، هغه زما نور دی.
*آ۱، آ۲: دا حدیث ستا د مقصود
*آ۱، آ۲، آ: چی ګمان د شرکت کا اهل ضلال وه
*آ۱، آ۲، آ: وه
*آ: سری وه لبرکت
*آ۱: په تسبیح وې؛ آ۲: شونډې مبارکی
(۲۵) مسبح: خدای تعالی په پاکی یادوونکی.
(۲۶) ژبی: ژبه یی؛ آ۲: مبارکه ژبه یی وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوري غابښ او لوړه پوزه
مښک عنبر*، غه د بهښت یې کله* سیال وه
زړه* یې پرله صدقه له اخلاصه
درست له رحمه مالامال وه
دواړه غوږې (۲۷) یې وو، و پند* و عبرت ته
چې د وحی منتظر په خاص کرم د ذوالجلال وه
دواړه سترګې یې پر حیاوې
چې حق بین او با کمال وه
دواړه لاس* یې سر په سخاوو
چې په ورکړه په عالم کې بې مثال وه
حُلق* شیرین یې بهترین وه د بهښت له هغو شهدو
کل امت* له شفقت یې مالا مال وه

* آ: عنبری
* آ۲: کا سیال
* پ، آ۲: مبارک زړه
(۲۷) غوږې: غوږه یې
* آ: د پند و ده عبرت ؛ آ۲: دواړه غوږې مبارک وو و پند و عبرت ته ؛ پ: دواړه غوږې مبارک وو پند او و عبرت ته
* آ۲، پ: دواړه لاس یې مبارک پر سخا وو
* اصل: حلق

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا يي وه بهتره د بهښت له دُر جوهرو

چې ترلې په طاعت وه چې حکمت او برکت پکې کمال وه*

د بهښت تر سرو ياقوتو يې سينه* وه خوش نمايه

په خوبي درخشان تر لال وه

نوس *يې وه پُر حلم

چې قرآن پرې باندې دال وه

قوله تعالى: "و انکَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ"(۲۸) که ته لولې(۲۹)

دا جواب ستا د ،غه سوال وه

مبارک بطن يې صابرو، له جميع صابرانو

چې په صبر لکه بحر مالامال وه

هم ويښته يې بهترين وه، د بهښت له هغو پاکو ګياهونو

چې پيدا د حق په فضل بې و بال وه

[۲] هم هډونه مبارک يې بهترين وو د بهښت له غو کافورو

---

*آ۲: کل امت يې

*پ، آ، آ۱، آ۲: چې ترلې په طاعت وه چې حکمت او برکت معنوي پکې کمال وه

*په ستورو نخښه شوي کلمات په مقابله شوو نسخو: پ، آ، آ۱، آ۲ کې د مبارک کلمه هم لري.

*نوس يې مبارک وه پر حلم

(۲۸) بې شکه چې ته د عالي اخلاقو څښتن يې

(۲۹) آ، آ۲: که ولولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چی بیان یې زما ستا کله مجال وه
دوارې پښی* یې د باري خدای په عبادت وې
چی ملک یې په طاعت کی کله سیال وه
پاک رسول قبول مقبول (۳۰) د خدای تعالی وه
تعالی شانه د صورت معنی یی ځکه په کمال وه (۳۱)

فصل

د حضرت رسول جمال
خدای پیدا کړ با کمال
په جمیع عالم کی غوره
پیدا کړی ذوالجلال
پاک رسول محبوب دخدای وه تعالی شانه
له محبوبه سیالی ځوک کا د کمال
چی پیروشی (۳۲) د محبوب هغه مقبول شی
قوله تعالی:

* پ، آ، آ۱، آ۲: دوارې پښې مبارکې
(۳۰) آ۱، آ۲: پاک رسول بیشک، قبول، مقبول محبوب د خدای تعالی وه
(۳۱) آ۲: تعالی شانه د صورت په معنی ځکه په کمال وه.
(۳۲) آ: پسرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿فَاتَّبِعُونِی یُحْبِبْکُمُ اللّٰهُ﴾ [۳۳] اخبار کوی له دې احوال
او عالم آدم هنوز چې پیدا نه وو
پاک الله وه پیدا کړی
ډیر پخوا زموږ* پیشوا حضرت رسول صاحب کمال
لیکن وقت یې د ظهور راغلی نه وه
د رب کړه دې په حکمت واړه کمال
نه هیڅوک دده په رنګ وو
دا لا څه د چا مجال
نه چې دی** د چا په رنګ وه
چې یې وو ایم مثال
تن* یې سپین تر سپینو زرو
نوري تن* آدم جمال
ګندم ګون و ته مایل وه*

---

[۳۳] نو تاسی زما متابعت وکړئ چې د خدای د دوستۍ وړ شئ
* آ۱: څمونږ
** پ، آ۲: او نه دی د چا
* آ۲: مبارک تن
* پ، آ۲: نوري تن یې مبارک
* آ: کی هم شته وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پُرله نوره مالامال
تل له شوقه ګونه زیړه
پُرله شوقه تل خوشحال
نرۍ ګکړې وډې وروځی
خم ابروی لکه هلال
فراخ وچولی درخشان وه
نمرتر*ې کم دی په مثال
هم یی توره *ګرده ږیره
خوشنمای[(۳۴)]تر خط او خال
دوه یی توری غټې سترګې
پر حیا زیب د جمال
توربانه یی د راز نمای[(۳۵)]
ووه له حسنه[(۳۶)] مالا مال
پاکه خوله یې زیب نمایه

---

*آ: تر

*آ هم توره

(۳۴) آ۲: خوشنمایه

(۳۵) آ، آ۱: نمایه ، آ۲: دراز نمای وو

(۳۶) آ۲، تل له حسنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحمت باب[۳۷] د ذوالجلال
غابن * یی سپین ترمرغلرو
خي [۳۸] در وښیم مثال
پُرله نوره ځبله لرې
خوش نمایه [۳۹] خوش جمال
دواړه لاس یی رسیده تر زنګنونو
ووه پیدا پُرله خوبیو [۴۰] با کمال
هم یی ګوتو سر نري (وو) مومنانو *
مونده نه شی آدم زاد په دا مثال
هم یی قد * میانه بالا وه اې مومنه
کله شته، د آدم زاد هسی جمال
هم صادق په کل ګفتار او په کردار کې

---

(۳۷) آ: یاب

* په ستورو په نخښه شوي کلمات په پ، آ۱ ، آ۲ نسخو کې ځنګ ته د (مبارک) کلمه لري. خو په اصل او آ نسخه کې د مبارک کلمه نشته.

(۳۸) خی: څه یی

(۳۹) آ، آ۱، آ۲ ، پ: خوب نمای

(۴۰) آ۱ ، آ۲: خوبي

* آ۲، پ: هم یی ګوتی مبارکی سر نری، وې مومنانو ؛ آ: هم ی کوتی سرنری و

* پ: قد مبارک

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، خلک يې په تعظيم په استقبال

فصل

هم ؤ، ختم د نبيانو بی خلافه
په دا حال صحيح قرآن پرې باندې دال
قوله تعالی:
محمدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَّسُوْلَ اللهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّنَ (۴۱)
که ته ولولی:
ته به هله شی آگاه په دا احوال
ختم هسی رنګه لويه مرتبه ده اې مومنه
تر دا زيات نشته د هيڅ مخلوق کمال
تر قيامته پس له ختمه نبی نشته
هم دی ختم المرسلين په کل کمال
بيا په قرب د الله تر ختم فوق مرتبه نشته
د نبيانو د ملکو * پاک الله ور عطا کړی دا کمال
معجزات يې عجايب وواې مومنه

---

(۴۱) محمد، ستاسی د يوه پلار هم نه دی، مګر د خدای استازی او د نبيانو خاتم دی.
* آ، ا۲: ملک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک بې[۴۲] وکاندي سيالي يې د کمال
چې معراج هم وه يو جز د معجزاتو[۴۳]
اوس په دا نظر[۴۴] وګوره کل احوال
کل نبيان وه طفيلي له پاکه رويه
له لولاکه[۴۵] بنه مفهوم کړه دا احوال
چې درود پرې پاک الله ملايک[۴۶] وايي
تر دا زيات نشته د هيڅ مخلوق کمال
په قيامت له پاکه رويه به يې خلاص شي[۴۷] عاميان واړه
شفاعت ور عطا[۴۸] کړي ذوالجلال
دا يې لويه معجزه ده[۴۹] بې نظيره
چې ځرګند وه په ټولو کې د رحال[۵۰]

(۴۲) بې: به يې
(۴۳) آ، آ۲، پ: له معجزاتو
(۴۴) آ، آ۲، پ: نظير
(۴۵) آ: لولاک بنه
(۴۶) آ، آ۲، پ: او ملايک
(۴۷) آ، آ۲، پ: به يې خلاصيږي عاميان واړه، آ: به ی خلاصيږي عاميان
(۴۸) آ، آ۲: ورعطا
(۴۹) آ، آ۲، پ: وه
(۵۰) اصل: د رجال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کل دوستان یې په ښادي په دواړه کونه
کل دښمن یې زیر زبر شه پایمال
شمایل په لوست وعده د بهښت شوې
چې قاري یې دی دوست دار د ذوالجلال
نن هم* وار دی مومنانو صرفه مه کړئ
دا هم لویه وسیله ده بر کمال*
که هم* چیرې وی حاجت په دواړه کونه
درمانده شوې* بې طاقته بې مجال
وسیله و پاک الله ته شمایل کړې
هم دده په روی به وغواړې نیک احوال
او که هم* چیرې وي حاجت په دواړو کونو*
په نه ځله وظیفه د شمایل په صدق لولی
غه*حاجت په در عطا کا ذوالجلال

---

*آ: نن وم
*آ۲ ، پ: په کمال ، آ: با کمال
*آ: که وم
*آ۲: درمانده شے
*آ: که وم چیرې
*آ۲، آ۱ ، آ: د دواړو
*آ۲ ، آ: هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګناه په بد افعال وظيفه مه کړه
ته به نه شی پرې سودمند په بد افعال
لوی ضرر به آخر درته در پيښ کا *
ته به شی په بد افعال اهل ضلال
دا يو سِر و * له اسرارو می ظاهر کړ
بيا به مومې دواړه کونه په کمال
صادقان به شمايل په صدق لولي
چی ايمان يی سلامت شی له زوال
نيکبختان به يی د خدای دپاره لولي
په عقبی به عشرت کاندی * په کمال
"محمد عمر" بن ابراهيم سړبنی شمايل راوړ په پښتو ژبه [51]
طالبان به يی په لوستو * شی خوشحال

---

* آ: لوی ضرر به آخر درته پيښ که
* آ٢، آ: وه
* آ، پ: عشرت کاندی په کمال؛ آ٢: په عشرت کاندی په کمال؛ آ١: به عشرت کاندی په کمال،
په اصل کې: عشرت په کمال. د (کاندی) کلمه پاتې ده ؛ په پ: آ، آ١، آ٢ نسخو کی کاندي شته؛ ددې نسخو له مخې کاندی په اصل کې ورزيات شو.
[51] آ٢، پ، اصل: محمد عمر بن ابراهيم اسرائيلی سړبنی ، آ: محمد عمر بن ابراهيم
* آ: لوسته، آ٢: لوست
* آ: لوسته، آ٢: لوست

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی، عیسی می مادري پدری وروڼه
شمایل و پښتو ژبی ته راغب د دین په حال [۵۲]
دا توښه زموږ دوارو مومنانو
شمایل صحیح عمل بی قیل وقال
په مقام د پشاور په خمکنو کی
شمایل شه د طالب د زړګی نهال
زر او سل او دری شپیته د هجرت سن وه
چی راوخوت دا مذکور، لکه هلال
[۹] شمایل نبوی صلی الله تعالی علیه و علی اله و اصحابه و اتباعه وسلم تصنیف حضرت غوث زمان میا صاحب چی مشهور او معروف په خمکنو سره دی.
هر که بخواند کاتب را بدعا خیر یاد کند، خدایش خیر کند.

---

[۵۲] پ: شمایل و پښتو ژبی ته راغب وو د دین په حال؛ آ: په شمایل وه پوښتو ژب ته راغب دین په حال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر خبرې

د میا عمر څمکنی(رح) (۱۰۸۰ – ۱۱۹۰ هـ ق) د شمایل نبوي(ص) متن ما د کابل پوهنتون د کتابخانې له خطي نسخې په ۱۳۵۹ هـ ش کال نقل کړی و، په ۱۳۶۹ هـ ش کال مې پردې نسخه یوه مقاله ولیکله چې پر هماغه کال په عرفان مجله کې چاپ شوه.

تر دې وروسته مې غوښتل چې د متن د چاپ لپاره له چا سره خبرې وکړم. پدې کې د دوکتور نجیب الله حکومت سقوط شو، د تنظیمي جګړو له امله مور پېښور ته کډه وکړه، له ښه تصادفه ما د شمایل نبوی(ص) متن او مقدمه هم له ځانه سره وړي وو.

د پېښور د استوګنې په اول کال زموږ فرهنګی مشر همیش خلیل را څخه پوښتنه وکړه چې د چاپ لپاره تیار څه لرې؟ ما ورته په ځواب کې وویل چې په کاغذونو کې مې د څوکنو د میاعمرصاحب د شمایل نبوی(ص) تیار کړی متن له مقدمې سره راسره موجود دی چې که زمینه وي کیدای شي چاپ یې کړو، خو مخکې تر دې چې د چاپ په لټه کې شم زما له تاسې څخه دا غوښتنه ده چې تاسې هم څه پرې ولیکئ.

همیش صاحب په مهربانۍ زما غوښتنه ومنله، خپل کار (متن - مقدمه) مې وروسپارل، او اوږد لیکنه یې پر وکړ، زما په مقدمه کې راغلي معلومات یې غنی کړل او له ځینو خبرو سره یې خپله اختلاف هم څرګند کړ. د دوی تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې وروسته ما داسې انګیرله چې ګوندې زما کار د چاپ لپاره آماده دی، نیت مې دا و چې یونیورستی بک ایجنسي خاوند انعام الله جان ته یې د چاپ لپاره ورکړم.

د پېښور د استوګنې پر مهال ما هره ورځ یو ساعت دوه ساعته ددې سیمې د اکادمیکو مراکزو په کتابخانو کې مطالعه کوله. یوه ورځ مې د پېښور پوهنتون د پښتو اکادمی په کتابخانه کې د رفیع صاحب له خوا جوړ شوی د پښتو اکادمی د کتابخانې د خطي او چاپي نوادرو فهرست کوت، یو ځای د میا عمر د شمایل نبوي نوم مخې ته راغی نو په هماغه ساعت د خپل کار له چاپه منصرف شوم، ځکه زما حدس و چې، لکه د پښتو اکادمی، ښایي د پېښور په نورو کتابخانو کې نورې نسخې وي چې زما له تهیه کړی متن سره یې مقابله ضرور ښکاري.

زما حدس سم و، کله چې مې د پېښور په ملی آرشیف کې مطالعه کوله نو هلته هم د میا صاحب د شمایل نبوی درې نسخې را پیدا شوې. پدې ترتیب په پېښور کې ما د شمایل څلور نورې نسخې وموندې، دا څلور سره نسخې مې د خپل تهیه کړي متن سره مقابله کړې او دا مقابله شوې پاڼې را سره وې، کلونه پرې تیر شول. کله چې پوهنوال یون ددې رسالې د چاپ آماده ګي ظاهره کړه، نومې دا پاڼې له دوسیې را وایستې او له ځان سره مې فیصله وکړه چې پر متن ما لیکلې مقدمه په هماغسې پرې چاپوم، څنګه چې مې په ۱۳۷۰ هـ ش کال پرې لیکلې وه، خو نور کارونه چې مې په پېښور کې پر دې رساله کړي، د هغو توضیح ته ضرورت و، ددې توضیحاتو مناسب ځای د سرخبرې وې چې زه اوس خپلې اضافي خبرې دلته راوړم:

(۱) **له نورو نسخو سره مقابله:**

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې مې دمخه وویل دا متن د کابل پوهنتون له نسخې په ۱۳۵۹ هـ ش کال کې نقل او بیا تهیه شو. د پېښور په کتابخانو کې د مطالعې په دوران کې له لاندې څلورو نسخو سره مقابله شوې دی د څلورو سره نسخو اختلافي موارد په حاشیو کې راغلي دي، نسخې دا دي:

الف، د پېښور پښتو اکاډمي نسخه:

دا نسخه لس پاڼې لري، د محمدی صاحبزاده (۱۲۲۰ هـ ق مړ) په امر و هدایت لیکل شوې ده، د لیکلو کال یې ۱۱۹۴ هـ ق کال ښوول شوی دی، ما یې اختصاري علامه (پ) ټاکلې ده، ددې نسخې اختلافي موارد د (پ) پراګرافیم په نخښه شوي دي.

ب، د پېښور ملي آرشیف نسخې:

لومړی نسخه: دا نسخه ټولې ۹ پاڼې لري او د یوې مجموعې په ترخ کې راغلې ده. دا نسخه هم د محمدي صاحبزاده په هدایت لیکل شوې. اختصاري نخښه یې (آ) ده. د لیکلو تاریخ یې نه دی لیکلی.

دویمه نسخه:

دا نسخه ۹ پاڼې لري، په ۱۱۹۲ هـ ق کال د محمدی صاحبزاده لپاره لیکل شوې ده، نسخه په یوه مجموعه کې راغلې ده. دا نسخه ما د (آ۱) په علامه نخښه ده.

دریمه نسخه:

دا نسخه ۱۰ پاڼې لري، نور محمد نومی په ۱۱۹۴ هـ ق د عالیګۍ په کلی کې لیکلې ده، کاتب نور محمد خپل پلار نوم ګل محمد لیکلی دی. ددې نسخې اختصاري علامه (آ۲) ده.

(۲) د تصحیح روش:

څنګه د تصحیح روش د متن د خطي نسخو کیفیت، کیمیت او څرنګوالی ټاکي، نو څکه کله چې ما متن لومړی ځل د کابل د واحدې نسخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخې آماده کړې و، نو ځکه مې يې د تصحيح روش قياسي ښوولې و، خو کله چې ما د پيښور په کتابخانو کې څلور نورې نسخې وليدې او دا څلور نسخې مې له خپل متن سره مقابلې کړې، نو د تصحيح دا روش راته التقاطي نه، بلکه انتقادي ښکاري، ځکه اصل او څلور سره ورسره مقابله شوې نسخې کابو سره يو شي دي، دغسې اختلافات چې د متن مفهوم ته ضرر ورسوي، په پنځو سر نسخو کې نشته او د نسخو اختلافات يې زياتره املايي او ليکدودي دي. ما د نسخو اختلافات د متن په حاشيو کې راوړي دي، کوم ځای چې د اصل خط سم نه دی راښکاره شوی، د اصل ضبط مې حاشيې ته راوړی دی او متن مې د نورو نسخو د ضبط له مخې سم کړی دی.

(۳) سريزې په ارتباط:

ما په سريزه کې د افغانستان له پاچهانو څخه يو ازې لوی احمد شاه بابا د ميا عمر (رح) له مريدانو او اراداتمندانو کې ياد کړی و. (سريزه، ۷ مخ)

دوکتور محمد حنيف د **Ph.D** په ډيزرټيشن کښلي دي چې تيمور شاه دراني (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷ هـ ق) هم د څمکنو له خانقا سره منسلک و، تيمور شاه چې کله پاچا شو نو له څلورو زرو درباريانو او فوج سره د ميا صاحب سلام ته راغی. د دادين په مناقب مياعمر کې راغلي دي:

دا ارشاد وکړ صاحب چې اې ملوکه
پوخ کړه دا قدر طعام له ښه سلوکه
چې سبا راځي فقير ته پر زيارت
نو نهال هسې د باغ د سلطنت
دعا ګوی به په کامګار برخوردار باندې
خوا سره کړې چې يې ووينې د وړاندې
دا په دا چې دی فرزند د احمد شاه دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر پری خوښ یم مخامخ که پس شا دی

(حیات، آثار میا عمر چمکنی، ص ۷ . ۴)

(۴) **پښتو نورې شمایل نامې**:

استاد رشاد لیکلی دي چې ما ته د پښتو لس شمایل نامې معلومې دي (دڅمکنو میا عمر(رح) ۲۵ مخ) مګر د رسالې د همدغه مخ په حاشیه کې چې کوم نومونه راغلی د میا صاحب په ګڼون ترې نه تنه جوړېږي، خو استاد په دغو نومونو کې د عبدل محمد ترین نوم هم یاد کړی دی چې د آخوند درویزه د شمایل رساله یې په اردو نظم اړولی ده. که به استاد دا نوم هم په دې لسو نومونو کې ښوولی وی، زما فکر د عبدل محمد ترین شمایلنامه خو پښتو، نه، بلکه په اردو ده.

ما د سکندر خان ختک د شمایل نامې په تعلیقاتو چې کومې پښتو شمایلنامې ښوولې دي د - میا صاحب د شمایل نبوي په شمول- یې شیمره ۱۲ ده.

(شمایلنامه او پندنامه، ۴۳ – ۴۹ مخونه)

ما ددې حاضرې رسالې په مقدمه (۱۲ – ۱۳ مخونه) کې د همدا دولسو تنو شمایل نامې ښوولی دي، خو کله چې اوس ما دا متن بیا چاپ ته سره ترتیباوه، نو په دې ارتباط په دغو لاندې نویو موادو پیښ سوم:

(۱) د شمایل نبوي بله رساله د پښتو مربعاتو په کالب کې د میا عمر صاحب مرید نور محمد په ۱۱۸۰ هـ ق نظم کړې ده چې خطی نسخه یې (۲ پاڼی) د پیښور ملی آرشیف په خطي مجموعه کې خوندي ده. دا خطی نسخه د ناظم نور محمد زوی هدا محمد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط ده. ددې شمایل نبوی ناظم نور محمد د نورالبیان په نامه د میاعمرصاحب مناقب، داسماً الحسن رساله او د قصیدهٔ برده پښتو ترجمه هم لري.

(۲) مفتی عبدالحنان (۱۳۲۳ هـ ش مړ) د زیارتي په یوه اوږده قصیده کې د حضرت محمد(ص) شمایل راوړي دي. دا شمایل نامه د لغمان مشهور هنرمند مرحوم ګل محمد (ګلکی) په آواز ثبت له ماسره شته.

(۳) د حضرت محمد(ص) د شمایلو قدیم کتاب په عربی ژبه امام ابو عیسی محمد بن عیسی بن سوره الترمذی را ټول کړی دی او په شمایل ترمذی مشهور دی.

د شمایل ترمذی دوې برخې عبدالجلیل افغانی په پښتو نثر ترجمه کړې دی. دا ترجمه د (شمایل ترمذي خصایل نبوی(ص)) تر نامه لاندې له عربی متن سره یوځای، لومړۍ حصه ۱۲۹ مخه، دویمه حصه ۱۳۲ مخه = ۳۰۵ مخه په یوه وقایه کې د یونیورسټی بک ایجنسي له خوا چاپ شوی ده.

(۵) د میا عمر د شمایل نبوی جوړښت:

استاد رشاد کښلی دي چې د شمایلنامې د نظم شکلی سکښت د غزلې او قصیدې په شان دی... دا شمایل نامه ۱۲۲ بیته ده، پنځه فصلونه لري او د پښتو نظم دوه عروضی شکله پکښی کار شوی دی. د کابل پوهنتون په خطی نسخی کې ځای ځای دغه دوه وزنه سره ګډ شوي دي. معلومه نه ده چې په نورو نسخو کې هم دغه عروضی ګډوډۍ راغلې دي او که نه؟

(دخمکنو میا عمر(رح) **۵۳ - ۵۴** مخونه)

ما د شمایل نبوی(ص) په مقدمه (۱۳ مخ) کې ویلي دی چې د شمایل نبوی ژبه درنه نه ده، خو نظمونه یې رسایي نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې ما د میا عمر(رح) د شمایل نبوی څلور نورې نسخې وکتلې او د کابل پوهنتون ه نسخې سره مې مقابله کړې، نو را ښکاره شوه چې د رسالې شکلی جوړښت په ټولو نسخو کې یو شی دی.

له اصل سره د نورو نسخو له مقابلې زه پدې باوری شوم چې میا صاحب دا رساله د مسجع نگارانو د منظوماتو غوندې جوړه کړې ده. که چیرې موږ د شمایل نبوی ټوله رساله وگورو نو د مسجع نگارانو د منظوماتو رنگ و بوی لري او زما په پوهه میا صاحب په قصدی ډول پدې سبک لیکلی ده یا لا اقل زه داسې فکر کوم. که به داسې نه وي، نو میا صاحب خو د خلاصۀ کیدانی ترجمه په رسا نظم ترجمه کړې او نور منظومات یې چې د خلاصی له ترجمې سره مله راغلي دي، گرده روغ نظمونه دی چې د رسالې له مخې د شمایل نبوی له نظمونو سره د مقایسې وړ نه دي.

د آخوند درویزه (۹۴۰ – ۱۰۲۸ هـ ق) د شمایل نامی ځینې برخې:

د حضرت رسول جمال و خدای یوازې پیدا کړی
او عالم آدم لا نه و چې نبی یې و هم انبیا کړی
دوه یې توری غټې سترگی هم یې کښلی
لوړه پوزه هم یې توره گرده ږیره کښلی

(مخزن الاسلام، ۱۱۹)

د درویزه(رح) او نورو مسجع نگارانو په مسجع منظوماتو کې همدغسې وزنونه سره گډ دي.

(۶) د شمایل نبوي د لیکلو په باره کې:

په قدماوو کې دا دود و چې که به یې خپل کتاب د چاپ غوښتنه تآلیف کړی و، نو به یې په مقدمه یا موخره کې د هغه محرک یادونه کوله. میا صاحب هم دا کار کړی دی او خپل هغه آثار چې یې د خپلو زامنو او نورو په غوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظم، ترجمه یا لیکلي دي، د هغوی یادونه یې کړې ده. اما د شمایل نبوي په پای کې دا مسرۍ:

موسی، عیسی می مادري پدری ورونه

شمایل و پښتو ژبې ته راغب د دین په حال

زما په پوهه میا صاحب د شمایل نبوی(ص) دا حاضره رساله د خپلو ورونو موسی او عیسی په غوښتنه نظم کړې ده.

د لوړو یادښتونو په پای کې زه له پوهنوال محمد اسمعیل یون څخه ډیره مننه کوم چې دده یادونو دا رساله د چاپ جوګه کړه، که به نه وي شاوخوا پنځه ویشت کاله دا رساله تیاره زما په کاغذونو کې پرته وه، همدا راز ښاغلی محمد شعیب شیرزی د ډیرې مننې وړ دی چې دا رساله یې په ډیر زیار او کړاو زما له کاغذونو کمپوز کړه.

په درناوی

سر محقق زلمی هیوادمل

دلو. ۱۳۹۴ هـ ش، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم.

هسې خوشبویه شمائل تا د نبی(ص) جوړ کړي
چې لږ مخې دده د بوي عطر و ګلاب نه وینم

(مولانا دادین)

ښاغلی هیوادمل زلمی اګر کۀ د خپل عمر لـه مخه زمـونږ د موجـوده دور پـه وروسـتیو لیکوالـو کښـې دی - ولـې د پښـتو ژبې او ادب په بې لوثه خدمت کښې قطع نظر د یـو ځـو مشـرانو لیـکوالو، په وړومبي صف کښې خورا ډیر جوت مقام لـري - زه ښـاغلی زلمـی لـه هغـه وختـه پیـژنم څه وخت چې موصـوف پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د روسي جارحیت په نتیجه کښې د کال ۱۹۷۹ع په اوړی کښې د ښاغلي حبیب الله رفیع سره پېښور ته د یو مجاهد او مهاجر په حیث راغلو، نو د خپلو ملي فعالیتونو سره سره یې خپلو ادبي فعالیتونو ته سم دوام ور کړو - د کوزې پښتونخوا د هر ښهر داسې کتابتون به نه وي، چې هغه به د پښتو د زړو آثارو پسې چاڼ کړې نه وي - د مهاجرت په دوران کښې د ذکر شویو ادبي فعالیتونو، او دغه نه وړاندې او بیا وروستو هم چې ښاغلي زلمي د ژبې او ادب د خدمت دپاره د افغانستان او هند په ګټ ګټ د پښتو ادب د زړو آثارو د تحقیق او لټون دپاره کوم زیارونه ګاللي دي، هغو د ستائیلي د ادبي کاوشونو د ستائېنې شمله، حقیقت دا دی چې ښهٔ جګه کړې ده.

هسې خو که څوک وغواړي د موصوف په ادبي خدماتو روغ کتاب لیکلی شي، خو هر کله چې دلته زما مقصد د ښاغلي هیوادمل زلمي په ادبي خدماتو تبصره نه ده، بلکې د نامتو او مشهور روحاني، عرفاني او ادبي شخصیت د څوکنو د میا عمر (رح) صاحب په یوه رساله "شمائل نبوي" د موصوف د تحقیقی خیړنې چې د هغه د تاکلي لیارې د سلسلې یوه ډیره اهمه او مهمه کړۍ ده او میا عمر صاحب په څنو نورو مذهبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ادبي آثارو چې د ښاغلي مرتب د پاره يې يادګيرنه ضروري وه، مختصر غونډې ذکر کول دي - لکه:

ا - شمس الهدی : - ميا عمر (رح) صاحب د څوکنو دا کتاب د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د مور و پلار د نجات په موضوع ليکلی دی - د کتاب د ليکلو کال ۱۱۸۳ هجری دی. تقريباً څلورنيم سوه صفې لري.

يوه قلمي نسخه ئې د اسلاميه کالج پيښور په کتابتون کښې موجوده ده. د کتاب پوره نوم "شمس الهدی بدر الدجی فی ذکر ايمان والدی خير الوری" دی - کتاب په عربي ژبه دی.

ب - اللألالی علی نهج قوافي الامالی: د علم توحيد په موضوع په ۳۲۴ اشعارو د عربی قصيدې نه په پښتو ژبه منظومه ترجمه ده چې حضرت ميا عمر (رح) صاحب د خپلو ځامنو محمدی صاحبزاده او احمدي صاحبزاده په خواهش کړې ده، دا د علامه محمد الا و شي د قصيدې "المالی" په طرز ليکلې شوې ده - په وړومبي ځل د کراچۍ نه شائع شوې ده. د اشاعت د تاريخ پته يې نه لګي - يوه چاپی نسخه ئې د پيښور پوهنتون د اسلامياتو د شعبې د پخوانی چيئرمين مرحوم مولانا عبدالقدوس په کتب خانه کښې محفوظه ده.

ج - ظواهر السرائر: دا کتاب نزدې په اتو سوو مخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشتمل دی - د حضرت شیخ سعدي لاهوري او ورسره د حضرت سید آدم بنوري (رح) د ژوند په حالاتو او مؤلف د زماني او علاقې د نقشبندی عالمانو او صوفیانو وغیره ؤ د تعلقاتو په حالاتو په فارسی نثر کال. ۱۱۱۲ هجري کښې لیکلی شوی دی - ښاغلي هیوادمل زلمی دا کتاب د "خزینة الاسرار" قاضي عبدالحلیم اثر مرحوم د "سیر الاسرار" او "خزینة الاسرار" مفتي غلام سرور لاهوری او محمد دین حکیم دواړو پرله پسې په خپلو کتابونو "خزینة الاصفیاء" او "لاهور میں اولیاے نقشبند کی سرگرمیاں" د "جواهر الاسرار" په نومونو یاد کړی دی - هر کله چې د کتاب خپل صحیح نوم "ظواهر السرائر" دی - مؤلف لیکي:

" پس این مجموعه را که متضمن آن سخنان بود مسمی و نامیده شد به "ظواهر السرائر" و از نوادر اتفاقات آنکه تاریخ اتمام کتاب "ظواهر " از عدد حروف وی که یک هزار و یک صد و دوازده است، اتفاق افتاد"

د - المعالی شرح قصیده امالی: اګر که دغه کتاب ذکر ښاغلی مرتب پخپله مقدمه کښې کړی دی - باید دا څو نور معلومات هم ور زیات شي - کتاب په یوه مقدمه لسو بابونو او ۹۳۸ صفحاتو مشتمل دی - د باطلو عقیدو رد دی. کتاب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحبزاده عبید الله میان ګل په خواهش په فارسۍ ترجمه شوی دی - کتاب په دغو الفاظو ختمیږي.

"به اتمام رسید این مسمی به معالی شرح قصیدهٔ امالی تصنیف حضرت زبدة السالکین، عمدة المحققین قدوة المتورعین میان صاحب میان محمد عمر(رح) ځمکنی موجب فرموده صاحبزاده عالی جناب فیضمآب صاحبزاده میان ګل جیو ولد میان صاحب معزالیه به دستخط فقیر حقیر محمد شفیق ختک تحریر یافت واقعه محرم ۱۲۲۹ هـ "

مولانا نور محمد پخپل کتاب "نورالبیان" کښې د میاعمر(رح) صاحب د پیدائش پخپله د هغوي خپل بیان داسې نقل کړی دی.

د جمعې د شپې سحر وهٔ چې پیدا زما بشر وهٔ
د صفرې وه غُره چې دائې مې کړه سوره

د څوکنو د میاعمر(رح) د پیدائش کال قاضي عبدالحلیم اثر مرحوم ۱۰۸۴ هجري او ښاغلي هیوادمل زلمي ددغه رسالې په مقدمه کښې د محترم رشاد صاحب په حواله ۱۰۸۰ هجري ښودلی دی - دغه رنګ د دواړو محققینو تر مینځه د څلورو کلونو فرق دی. د محترم رشاد صاحب مؤقف دا دی، چې که حضرت میا عمر(رح) صاحب د څوکنو په کال ۱۰۸۴ هجری

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې پیدا شوی وي، نو بیا په کال ۱۰۹۹ هجري کښې د علمي زدکړې دپاره کابل ته د هغوي تلل ناشوني خبره ده – حالانکې په کال ۱۰۸۴ هجري کښې د پیدائش له مخه په کال ۱۰۹۹ هجري کښې د میاعمر^(رح) صاحب عمر تقریباً پنځلس کلونه کیږي. او که هغوی په پورته ذکر شوي کال د علم د حصول دپاره کابل ته تللي هم وي، پنځلس کلنۍ کښې د علم د حصول دپاره چرته تلل د یقین وړه خبره ده.

د مولانا نور محمد د پورته ذکر شویو شعرونو له مخه میاعمر^(رح) صاحب د جمعي په شپه سحر یعنی د جمعې په سحر زیږیدلی دی. د شعرونو له مخه که د دواړو کلونو د صفر غره حساب کړی شي، نو د کال ۱۰۸۰ هجری د صفر د میاشتې غره (د میاشتې وړومۍ ورځ) د عبدالقدوس هاشمي د "تقویم تاریخي" په حساب د دوشنبې د (پیر) ورځ ده. او د کال ۱۰۸۴ هجري د صفر د میاشتې غره د پنجشنبې (زیارت) ورځ ده. شعر کښې هم د جمعي شپه یاده شوې ده. چې د زیارت (پنج شنبې) ورځ ترې مراد دی. په دغه حساب د میا عمر صاحب د زو کال ۱۰۸۴ هجري صحیح ښکاري.

وفات: د کاظم خان شیدا او صاحبزاده میابازګل نه علاوه مولانا دادین چې د حضرت میاعمر صاحب مرید او هغو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنازه کښې شامل وه، هم د میاعمر صاحب د وفات تاریخ په لاندې شعر کښې وئیلی دی

سن غصق د پنجشنبې په ورځ ای جانه
د رجب په غرې لاړ ښه له جهانه

د "تقویم تاریخی" په حساب د کال ۱۱۹۰ هجري د رجب وړومبی ورځ د جمعې ده – هر کله چې مولانا دادین د پنجشنبې (زیارت) ورځ ښودلې ده – د پنجشنبې ورځ د جمادي- الثانی آخري ورځ ده – په ورځ کښې د غلطۍ امکان د جمادي- الثاني په وروستۍ او رجب د وړومبۍ ورځې د فرق په مقابل کښې کم دی- ځکه نو کیدی شی چې میاعمر صاحب د رجب په وړومبۍ ورځ نه، بلکې د جمادي الثاني په وروستۍ ورځ وفات شوي وي، چې د پنجشنبې (زیارت) ورځ ده.

په آخر کښې د ښاغلي مرتب دپاره دعا کوم چې د پښتو ژبې او ادب دپاره دې الله تعالی ډیر عمر او پښتنو ته د قدردانۍ توفیق ورکړي. اللهم آمین

مآخذ:

۱ـ روحانی رابطه او روحاني تړون، مؤلف عبدالحلیم اثر افغانی

۲- حیات و آثار حضرت میا محمد عمر چمکنی رحمة الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليه، از ډاکتر محمد حنيف چئيرمين شعبۀ دينيات اسلاميه کالج پېښور

۳- ديوان کاظم خان شيدا، مرتب هميش خليل

۴- تقويم تاريخي قاموس، عبدالقدوس هاشمى

هميش خليل

۱۱ ستمبر (جمعه) ۱۹۹۲ع

۱۲ ربيع الاول ۱۴۱۳ هجري

اتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (اجر خان زهیر) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمایل نبوي

ناظم

د څمکنو میا عمر (رح)

سریزه او سمون

زلمی هېوادمل

۱۳۹۲ لمریز کال

د خپرونو لړ: ۷۶

د افغانستان ملي تحریک

www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library